

Yliopistokirjastojen kokoelmien tietokartta -hanke, tiedote 16.11.2004

Suomen yliopistokirjastojen kokoelmien tietokartta -hankkeen ohjausryhmä kokoontui 8.10.04 Tampereella ja 1.11.04 Helsingissä. Tietokarttahankkeen katsaus esiteltiin Yliopistokirjastojen neuvostolle 11.11.04 Turussa.

Kokoelman käsite

- Ohjausryhmä on pohtinut kokoelman käsitettä. Kirjaston kokoelma voi perinteisesti olla järjestetty tieteenalan/tiedonalueen, dokumenttityypin, käyttötavan, muodon, iän, kielen tai omistamisen perusteella.
- Tietokartassa ollaan kiinnostuneita aihealueittaisista aineistoista, jotka saattavat olla kirjastossa virtuaalisia kokoelmia. Virtuaalinen kokoelma tarkoittaa sitä, että kokoelman dokumentit eivät välttämättä sijaitse fyysisesti samassa paikassa. Dokumentit saattavat muodostaa kokoelman vain tiedonhaun kautta.
- Ohjausryhmä päätti, että erikoiskokoelmat laitetaan myös tietokartan käyttöliittymän etusivulle oman linkin taakse.

Aihealuejaotteluksi YSA:n ryhmät

- Tietokartan aihealuejaotteluksi on valittu *Yleisen suomalaisen asiasanaston (YSA)* alanmukaiset ryhmät. Monta eri vaihtoehtoa käytiin läpi ennen tätä päätöstä.
- YSA:n etuja ovat sen jatkuva päivitys ja ylläpito, jolloin myös uudet aiheet sijoittuvat sanastoon. YSA:n alanmukaiset ryhmät ovat jo olemassa ruotsiksi (Allärs). Jokaisella alanmukaisella ryhmällä on myös valmiiksi numerokoodi, jota tarvitaan kuvailtaessa kokoelmien sisältöä tietokarttaan. Kaiken kaikkiaan YSA:n alanmukaiset ryhmät aihealuejaotteluna merkitsee työn säästöä - tietokartassa ei tarvita tältä osin erillistä ylläpitoa - sekä varmaa yhteensopivuutta suositeltujen asiasanastojen termeihin (YSA, Allärs).
- Tietokartan käyttöliittymää varten YSA:n alanmukaisten ryhmien nimet tarvitsee kääntää englanniksi. Hyödyllistä olisi, jos YSA:n termit verrattaisiin *Library of Congress Subject Headings (LCSH)* -termeihin. Myös *Conspectuksen* termien vertaaminen YSA:n termeihin olisi käytännöllistä, mutta siihen tarvitaan oma hanke.
- Yhdyshenkilöiden ehdottamista highlights-sanoista on perattu jo YSA:on kuuluvat termit pois ja loput on lähetetty YSA:n ylläpitäjälle *Eeva Kärjelle* lähempää tarkastelua varten.

Määrälliset kartoitukset kirjastoissa

- Kukin kirjasto valitsee itse, mitkä YSA:n alanmukaiset ryhmät (~ kirjastolle keskeiset aihealueet) se kartoittaa ja missä järjestyksessä. Kirjasto kartoittaa kunkin valitsemansa ryhmän nimekkeiden ikä- ja kielijakauman.
- Kirjasto tiedottaa tieto-kartta -listalla, mitkä alanmukaiset ryhmät se kartoittaa ja kuvailee.
- *Määrällisten kartoitusten ohjeistus* -työryhmä on selvittänyt eri hakutapojen hyötyjä. Työryhmä ja ohjausryhmä suosittavat, että määrälliset kartoitukset tehdään kirjastoissa käyttäen *Access*-ohjelmaa, jossa voidaan karsia tuplat pois. Saadut

hakutulokset voidaan viedä *Excel*-ohjelmaan, jossa on helppo lajitella vuoden ja kielen mukaan.

- *Timo Vuorisalmen* laatima Access-ohjelmaa hyödyntävä mallihaku jaetaan kirjastojen yhdyshenkilöille.

Kokoelmien kuvailuformaatti

- Tietokartan kokoelmien kuvailuformaatti perustuu kansainväliseen formaattiehdotukseen *Dublin Core Collection Application Profile* (20.8.04) + suunnitteilla oleviin lisäkenttiin. Formaatin luonnoksessa on 34 kenttää + yksi kansallinen kenttä. Kentistä neljä on tietokartassa pakollisia: kokoelman nimi, kokoelman tunniste, tiivistelmä ja aihealue (= YSA:n numerokoodi).
- Kokoelman tunniste muodostetaan ISIL-tunnuksesta ja paikallisesta kokoelman tunnisteesta. ISIL-tunnus koostuu maakoodista ja kirjaston yhteisluettelotunnuksesta.
- Kirjasto antaa paikallisen kokoelman tunnisten (kirjaimia A-Z, a-z ja/tai numeroita 0-9) kokoelman tunnistetta varten ja ylläpitää omia kokoelmatunnisteitaan. Esimerkki. FI-H-Fennica, jossa FI=maakoodi, H=kirjaston yhteisluettelotunnus ja Fennica=paikallinen kokoelman tunniste.
- Kokoelmaformaatin tiivistelmän tulee painottaa asiakasnäkökulmaa ts. siitä tulee ilmetä, mikä kokoelmassa on hyödyllistä asiakkaan kannalta.

Kokoelmien kuvailu voi alkaa 2005

- Kukin kirjasto kuvailee ja tallentaa tietokarttaan omat merkittävät kokoelmansa.
- Kirjasto tekee kuvailun sillä kokoelmatasolla, joka parhaiten palvelee asiakasta.
- Kirjasto voi halutessaan aloittaa kokoelmien kuvailun erikoiskokoelmista, joista on jo tietoja saatavilla.
- Kirjastot etenevät tietokartassa omassa tahdissaan, omien mahdollisuuksiensa mukaan.

Kokoelmien kuvailujen tallennusalue

- Tallennusalue voidaan toteuttaa ENCompassin *www*-lomakkeen avulla tai voidaan suunnitella erikseen *www*-lomake. Tarkoitus on, että kirjastojen kokoelmatietojen syöttö ei edellytä kirjaston ostavan lisenssiä. (ENCompassin oman tallennusalueen käyttö edellyttäisi lisenssin ostamista).

Tietokartan tietokanta

- Kansalliskirjastossa selvitetään voidaanko kirjastotietokantaa ”*Suomen tieteellisten kirjastojen opas*” <http://www-db.helsinki.fi/kirjastot/> käyttää tietokartan pohjana.

Käyttöliittymä

- Tietokartan käyttöliittymän vaihtoehdot ovat edelleen ENCompass ja Nelli. Toistaiseksi ollaan avoimia kummankin ratkaisun suhteen.

Valtakunnallinen kokoelma

- Kirjastoissa on ollut käytössä erilaiset sisällönkuvailumenetelmät, myös samassa kirjastossa eri ajanjaksoina. Pilottitutkimukset osoittivat, että tietyn aiheen nimekkeiden kartoitukseen tarvitaan erilaisia hakusanoja, luokannumeroita ja hakutapoja, myös samassa kirjastossa. Nykyisten kokoelmien kartoitus teettää työtä!
- Kokoelmien kartoitus olisi helpompaa tulevaisuudessa, jos kullekin julkaisulle annettaisiin jokaisessa (yliopisto)kirjastossa sisältöä kuvaava numerokoodi (= YSA:n alanmukaisen ryhmän numero) jo siinä vaiheessa, kun julkaisu kuvaillaan kirjastotietokantaan. Tämä helpottaisi kirjaston oman kartunnan seurantaa ja tekisi mahdolliseksi eri kirjastojen kartunnan painopisteiden seurannan.
- Yliopistokirjastojen neuvosto suosittaa, että kirjastoissa alettaisiin kuvailla julkaisujen sisältöä YSA:n alanmukaisia ryhmiä vastaavin numerokoodein. Tallentamista kirjastotietokantoihin ei kuitenkaan aloiteta ennen kuin Linnea-cat –työryhmä on käsitellyt asian. Käytännöllisintä olisi, jos numerokoodia voitaisiin alkaa antaa julkaisuille jo vuoden 2005 alusta.

Erikoiskirjastot

- Kun tietokartan välineet ja ohjeet on saatu valmiiksi, erikoiskirjastot voivat liittyä mukaan hankkeeseen.

Koulutusta yhdyshenkilöille

- Yhdyshenkilöille järjestetään koulutustilaisuus **9.12.04** Helsingin yliopiston kirjaston **Fabianian auditoriossa, Yliopistonkatu 1**. Koulutuksessa ohjeistetaan määrällisiä kartoituksia ja kuvailujen tallentamista.